

ESCALMA I EL TEMPS IRRECUPERABLE

XAVIER CORTADELLES

Lleis binàries

Ed. Empúries

Barcelona, 1998, 99 pàg.

DEL DERROTISME A L'AUTOAFIRMACIÓ

NARCÍS COMADIRA

Sense escut

Empúries, Barcelona, 1998

262 pàgines

DIVIDIDES EN SIS BLOCS, un pròleg i un epíleg, les trenta-nou proses –o conjunts de proses– que integren aquest volum rumien, bàsicament, sobre qüestions de llengua, poesia, certàmens literaris, autors i, en definitiva, literatura, art i cultura.

La manca de vitalitat de la llengua catalana a nivell de parlants, la situació d'inferioritat del nostre idioma respecte al castellà, la incúria lingüística de la major part d'escrits presentats als premis literaris, el manierisme actual «en què tot s'hi val», la submissió d'alguns literats a les receptes fàcils que garanteixen la immediatesa de l'èxit comercial, la utilització dels premis com a instruments de promoció editorial, la massificació depauperada de la cultura, l'escassetat de gent capacitada per treballar la llengua escrita amb rigor i ofici... conformen, tots aquests elements, la simptomatologia clínic que determina el diagnòstic fatal de Comadira: crític estat de salut de la nostra llengua, de la nostra literatura, de l'art en general i, per si fos poc, de la cultura i la civilització occidentals –¿l'Apocalipsi segons Narcís?

Tanmateix, davant aquest panorama tan advers, ràpidament veiem com es congreguen a l'uníson el tarannà repatani del poeta, l'ull viu de l'ordenador de la matèria, la destra mà de l'artesà del llenguatge, el fi olfacte del creador de sentit..., l'home d'ofici, el defensor de l'art, el salvador de la poesia. Movent-se, primer, en un terreny no exempt de dubtes i vacil·lacions («l'art agonitzant», «aquest ofici cada dia més absurd», «el poeta d'aquest final de la civilització»), d'inseguretats que haurà d'anar persuadint del seu poder constructiu («l'autèntic art només creix a redós de la inseguretat»), el creador, de mica en mica, veu com els seus propis fantasmes («un excés de sentit crític és esterilitzador») s'obliden d'ells mateixos i es deixen caure sota el pes de la responsabilitat que reclama «l'austeritat del treball seriós i la renúncia d'una vegada per sempre als afalagaments dels mitjans de deformació de masses». I així, reconeixent els perills que exhibeix l'estètica tova (el to nostàlgic, l'autocompassió, la falsa modestia, la confiança de les intimitats, la vaguetat conceptual) i esquivant-los tant com el seu temperament li ho permet, el Poeta –i ara en majúscula– pren cos de les pròpies cendres i s'erigeix, tot d'una, en el defensor de la integritat del llenguatge, l'escut humà encarregat de mantenir viva la flama de la llengua, la literatura, l'art i la civilització que du incorporada la mort en el seu nom.

Josep Hernández 3serres

HI HA RECALLS DE CONTES en els quals els relats transcendeixen el seu significat individual i, ja sigui a través d'una unitat temàtica o d'estil, permeten una interpretació global del llibre. En aquests casos queda superat un dels problemes irresoluts i probablement irresolubles de tot recull de relats: és lícit exigir que els contes tinguin cohesió entre ells? Amb llibres com *Lleis binàries*, premiat amb el Marià Vayreda (Ciutat d'Olot), aquesta pregunta resulta innecessària, perquè tot i que determinats relats pel to i el tema tenen una cohesió més forta que altres, tots presenten un conjunt d'elements que els relacionen entre si.

El primer conte, «Concurs», on un periodista reviu la mort de la seva dona, té moltes afinitats amb el quart, «La processó de la nit», en el qual un professor d'història s'obsessiona amb el seu presumpte primer amor, que no el reconeix. Tots dos relats tenen en comú uns esdeveniments progressivament fantàstics que trastocquen la realitat dels protagonistes i els desencadenen una reflexió moral sobre els fets viscuts que no apareix als altres contes. El segon, «Llei binària universal», amb un estudiant que toma de nit al seu poble per veure una cambrera i el cinquè, «Abans no arribin els gorjablancs», en el qual els estranys records d'un caçador d'ocells estan a punt de ser esborrats a causa de l'enderrocament d'un cementiri, tenen en comú l'extravagància dels seus personatges i la situació en la qual es troben. El cinquè, a més, es pot llegir com una al·legoria de les edats de l'home. Al tercer («La calç a l'aigua») dues amigues que regenten un bar a la costa van a passar el cap de setmana en una cabana amb dos amics. Aquest és sens dubte el relat més deslligat del recull, tot i que no deu ser fortuït que sigui el conte central.

El punt en el qual conflueixen aquestes històries és Escalma, un poble imaginari de la costa prop de les Gavarres. Per sobre del significat individual de cada un dels relats, l'autor reconstrueix el passat i el present del poble des de diverses perspectives, Escalma es converteix en un espai mític de diverses cares: del poble turístic contemporani fins a l'indret definitivament perdut d'on sortien els traginadors de peix cap a l'interior. Escalma serveix alhora per reflexionar sobre la memòria i les relacions de l'individu amb el seu temps: el professor d'història del quart conte ha perdut la memòria o bé són els altres que han oblidat el passat? És un ser vivent l'estrany Doctor que es passeja amb barretina i esclops quan plou o bé és un espectre fora del curs del temps? La realitat passada i present d'Escala és un poliedre amb multitud de cares que permet la combinació de relats com «La calç a l'aigua», amb un tema proper al realisme brut, amb relats d'esdeveniments fantàstics com «Concurs».

Xavier Cortadellas, amb un estil sobri i depurat, descriu l'evolució temporal d'un espai paral·lelament a la descripció del temps personal dels personatges que s'hi relacionen. El resultat és la construcció d'un poble fictici que no obstant això ens és molt pròxim en l'espai i el temps.

Jordi Cornellà Detrell